

Irena Rožman

Teleba se predstavi – bajeslovno bitje iz vasi pod Bohorjem

Vsako jesen, v času zorenja grozdja, se je v duhovni svet otrok iz vasi pod Bohorjem pritihotapila Teleba. Vedeli so, da, če bodo trgali grozdje, jih bo Teleba, pa naj si bo v domačem ali v tujem vinogradu. Teleba, ki je neusmiljena do tatov. Po zagotovilih staršev te potegne noter (globlje v vinograd) in požre.

Nekako tako se je glasila ena izmed zgodb mojega sogovornika, ki mi je leta 1993 pripovedoval svoje spomine na otroštvo.

Njegova pripoved me je navdušila še posebej zato, ker sem tedaj prvič slišala za Telebo. Tako sem se maja letos odpravila na teren. Poskusila sem zbrati kar največ podatkov o vinogradniškem bajeslovnem bitju izpod Bohorja.

Raziskovalno območje

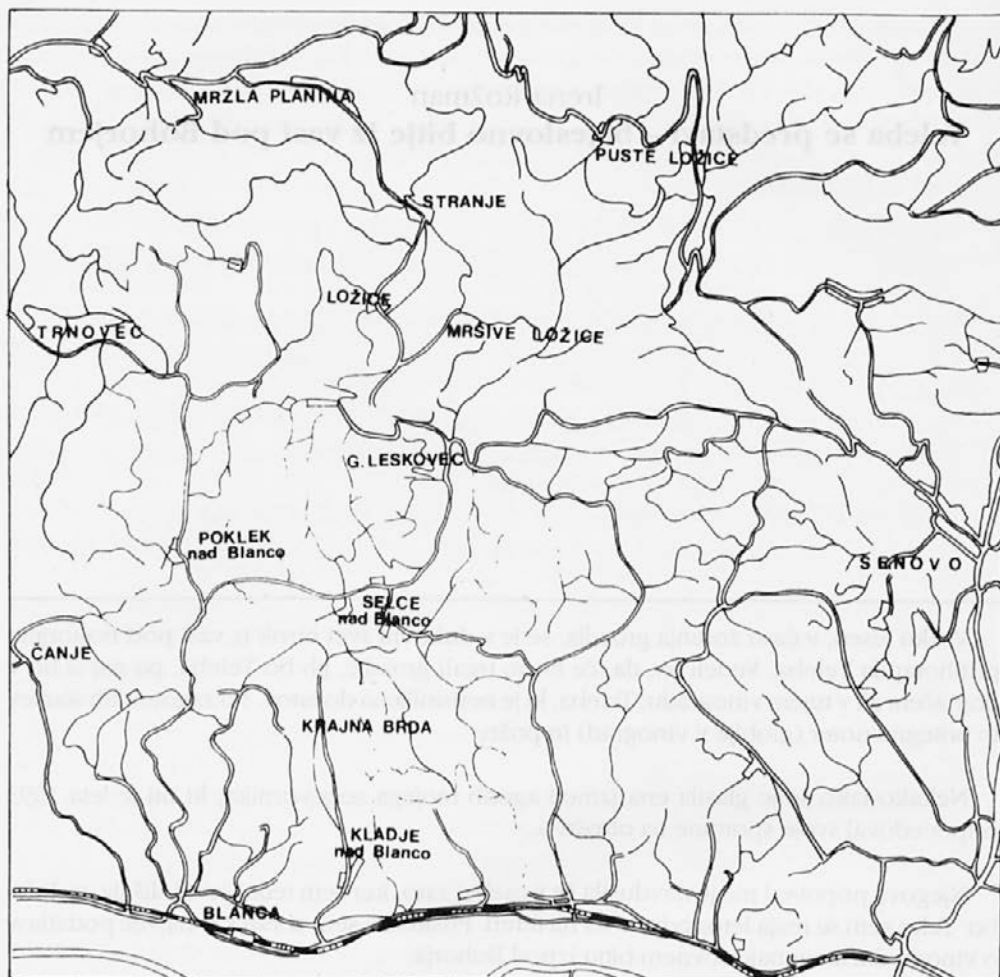
Po nasvetu sogovornika sem obiskala vasi Blanco, Kladje nad Blanco, Selca nad Blanco, Poklek nad Blanco in Krajna Brda. V teh vaseh sem dobila še dodatne podatke za vasi Mrzla Planina, Stranje, Puste Ložice in Žurkov Dol.

Te vasi ležijo vzhodno od rečice Sevnična. Tu se teren postopoma dviguje proti Bohorju, zato je med Savo in Bohorjem gosto naseljen gričevnat pas, ki doseže od 200 m do 400 m nadmorske višine. Na prisojnih legah so vinogradi, sadovnjaki, pa tudi njive in travniki, osojne so poraščene z gozdovi. Vinorodni pas seže do 600 metrov nadmorske višine (Terčelj, 1989,11).

Za te vasi velja, da so odmaknjene in manj razvite (Terčelj, 1989, 63).

Prebivalci omenjenih vasi so še po 2. svetovni vojni, do 60. let, živeli od živinoreje, sadjarstva in poljedelstva. Vinogradništvo tu ni bilo nikoli pomembna gospodarska panoga. Vina in grozdja niso prodajali, imeli so ga le za domače potrebe (Terčelj, 1989, 73–80).

Zato je samoumevno, da je trtne nasade, obdelane z veliko nikoli poplačanega truda, stražila Teleba.

Telebin videz

Opisi Telebine zunanosti so različni in kaj nenavadni. Prepričana sem, da v tem prekaša samega hudiča.

Njena podoba je včasih antropomorfna, včasih zoomorfna, največkrat pa je fantazijska. Slednja je lahko rezultat združitve antropomorfnih in zoomorfnih elementov ali pa rezultat združitve delov telesa, ki pripadajo različnim živalskim vrstam.

Kljub pisani paleti Telebinih pojavnih oblik se zdi, da v tem primeru sama zvrst pojavnosti bajeslovnega bitja izpod Bohorja ne predstavlja jedra problema, ampak domišljajska sposobnost otrok, ki jo je utelesila.

Omenjene sugestije in Telebo sólo si bomo lažje predstavljali, če pisno predstavim informatorjeve opise in doživetja. Na moje vprašanje, kako izgleda Teleba, so odgovarjali takole:

«To ma dolge noge, pa dolge roke, pa te kar noter potegne, pa te ni več.»

«Jes sem si jo predstavlu kuker enga teleta z dolgim rilcem, pa te kar noter posauga.»

«Nisem vedu kaj je tu, pa si tut predstavlat nisem mogu. Ja, kuker en strah, ne.»

«Ja, Teleba, de se plazi po vinogradi, de kuker en velik martinčk z dolgim jezikom, de tu se plaz po vinogradi, de te ugrizne, z jezikom not potegne, pa požre. Joj, kak sma se tistga bale!»

«Ja, ka pa jes vem, kakšna je bla. Tist so otroke strašel. Jes sem si jo predstavlu, kuker enga duha. Bela, strašna ženska, pa brez glave in brez usega, ne.»

Teleba mojega sogovornika je imela trup dinozavra in človeško glavo. Za razliko od dinozavra je imela precej dolge roke in noge.

Po vsem povedanem lahko sklenem, da je njena pojavnost plod otroške domišljije, z izjemo njenih dolgih okončin, ki so se kot stalnica prenašale iz roda v rod. Varovala naj bi ne zgolj tuj, ampak tudi domač vinograd pred poželjivimi pogledi otrok. Teleba je utelešenje prepovedi trganja grozdja v času zorenja. S Telebo so starši otrokom vcepili spoštovanje do grozdja, ki je zanje imelo poleg tržne tudi simbolno vrednost. To potrjuje dejstvo, da grozdja vse do dneva bratve niso smeli trgati niti v domačem vinogradu. Ko je šla Teleba domov, pa so si ga lahko privoščili po mili volji. V prepovedanem času, pa so grozdje za zobanje dobili le iz rok očeta, izjemoma od matere, kar nazorno priča o patriarhalni strukturi družine.

Literatura:

Mojca Terčelj: Občina Sevnica, Ljubljana, 1989.

Informatorji:

Anonimni informator, Sevnica

Marija Ašič, Sevnica

Komlanc Antonija, Krajna brda

Anonimna informatorka, Krajna brda

Abram Fanika, Kladje nad Blanco

Mirt Anton, Kladje nad Blanco

Mirt Danica, Kladje nad Blanco

Anonimna informatorka, Poklek nad Blanco

Summary

Teleba Introduces Herself – a Mythological Being from Villages under Bohor

The author has discovered in several villages under Bohor a vineyard mythological being, called Teleba. Although her outward appearance is sometimes anthropomorphic, sometimes zoomorphic, she is most often a fantasy figure, embodying the taboo against picking grapes while they are ripening. The article is supplemented by statements of informants and a map of the region in which Teleba is known.